

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 10. junija 1892.

Politiški oddelek.

Slovenščina pri železnici.

Prejšnji predsednik državnih železnic baron Czedit je bil po svojem političnem prepričanju nemški ustavoverec in centralist. To je kazal pri več prilikah, posebno se je vedno ustavljal decentralizaciji železniške uprave, katero že dolgo zahtevajo Čehi in Poljaki. Naj se že sodi o političnem mišljenju tega moža, kakor hoče, ali priznati se mu vendar mora, da ima za razvoj državnih železnic mnogo zaslug, da se je pa tudi precej oziral na nenemške jezike pri železnicah. S tem seveda še ne rečemo, da je pri železnicah vladala popolna jezikovna enakopravnost pod Czeditovim vodstvom. Notranji uradni jezik je bil izključno nemški in se je to nekako opravičevalo z jednotnostjo, ki je potrebna pri vodstvu železnic. Slovenci smo pa z malim zadovoljni in je nas že veselilo, da se vsaj pri oglasih, namenjenih občinstvu in pa v občevanju s strankami ni preziral naš materni jezik.

Ko je šel Czedit in je prišel na njegovo mesto Bilinski, smo mi Slovenci to imenovanje z veseljem pozdravili. Bilinski je Poljak, torej rojen Slovan, zato je čisto naravno, da smo pričakovali, da bode se še bolj oziral na pravice našega jezika, nego se je prednik njegov. Tedaj se je po listih napovedovala neka sprememba o upravi državnih železnic po željah državno-zborske desnice. Taka sprememba bi bila tudi nam Slovincem v korist, in zato je čisto naravno, da smo imenovanje viteza Bilinskega predsednikom državnih železnic z veseljem pozdravili, vsaj je pomenjalo nekako začetek nove boljše dobe.

Danes je pa navdušenje za novega predsednika državnih železnic mej Slovenci se pač že precej ohladilo. Tukaj se nam godi ravno tako, kakor se je pri spremembi pravosodnega ministra. Baron Pražak je bil nam Slovincem sicer naklonjen, ali bil je malo premalo odločen. Od Schönborna smo pa pričakovali, da bode

tudi pokazal potrebno odločnost. Danes je pa že vsem jasno, da smo se varali. S Schönbornom se je začela za nas Slovence zopet neugodnejša doba. To so posebno jasno pokazala razna imenovanja sodnih uradnikov.

Na znanje slovenščine se dosti ne gleda, pač se pa daje nekaka prednost uradnikom, ki so nam nasprotnega političnega mišljenja, kateri na vso moč ovirajo slovensko uradovanje. Na želje naših poslancev se grof Schönborn le malo ali pač nič ne ozira in zato se tudi ni čuditi, da večina slovenskih poslancev ni glasovala proti znamenemu mladočeškemu predlogu in to ne iz stvarnih razlogov, temveč le zaradi tega, ker ni hotela zaupanja izreči možu, ki se ne ozira za naše težnje.

Pri državnih železnicah se nam nasprotna sapa še ni tako očitno pokazala, menda zaradi tega, ker Bilinski še ni tako dolgo načelnik železniški upravi. Ko je ta mož zadnjič ogledaval državno železnico na Primorskem, ga je isterski deželni poslanec gosp. Mandič opozoril na nedostatke pri isterski železnici v jezikovnem oziru. Vitez Bilinski mu je menda obetal, da bode gledal na narodno enakopravnost pri teh železnicah. Kako se je baš Bilinski izrazil, kako je besede diplomatično zvijal, seveda ni znano, ker njegovih besed ni nikdo sproti zapisaval. Mi le toliko rečemo, da so na gospoda Mandiča Bilinskega besede napravile najboljši vtis, vtis namreč, da se bode na državni železnici v Istri strogo gledalo na narodno enakopravnost. Stvar je prišla v liste in zagnal se je hrup o koncesijah, ki se obetajo Slovincem.

Na to je v židovskem glasilu „N. Fr. Pr.“ izšla izjava nekega državnega železniškega stanu, v kateri se sicer priznava, da je Bilinski nekaj govoril z neko osobo o jezikovnih razmerah v Istri, da se prav niti ne spominja, kdo je bila dotična oseba. Bilinski ni potem ničesa obljubil, ker se on sploh v politiko ne meša, temveč je le dal razumeti, da je sedanja uredba že dovoljna. Mi bi tej izjavi nobene važnosti ne pripisovali, ko ni dotični član železniškega sveta naravnost trdil, da je na nalog gospoda Bilinskega to stvar pojasnil. Vitez Bilinski je gotovo izvedel, kaj je bilo v „N. Fr. Pr.“, pa ni poslal

nobenega popravka, torej smemo misliti, da se popolnoma strinja z omenjeno izjavo.

Res da gospod Mandić v svojem listu zagotavlja, da je vse res, kakor je on poročal in mi to radi verjamemo, v zlic temu pa izjavi v „N. Fr. Pr.“ od druge strani pripisujemo več pomena. Gospod Mandić sedaj le poskuša, koliko so vredne kavalirske besede, kar so drugi naši zastopniki že Bog ve kolikokrat izkusili. Dokler besedam že ne slede dejanja, naj noben narodni zastopnik se ne veseli, da je že kaj dosegel.

Kako neprijazni so našemu jeziku pri državnih železnicah, je pokazal slučaj, ki se je koncem lanskega leta pripetil v Trstu. Oddal se je zaboječek sadja v Trstu, da se odpošlje v Kamnik. Gospodje pa menda za postajo Kamnik niso vedeli, ali vedeti niso hoteli in so sadje poslali na postajo v Ljubljano, od kodar so naznanili adresatu, da naj pride ponj. Na adresatovo željo so ga poslali potem v Kamnik, kamor je seveda došlo prepozno. Adresat je zahteval odškodnine za prepozno dopošiljatev, pa je ni dobil.

Generalna direkcija državnih železnic na Dunaji je razsodila, da je železnica popolnoma pravilno postopala, ker postaje **Kamnik** ni, temveč le Stein.

To pa pač presega že vse meje. Pri sodnijskih in političnih uradih je priznано ime Kamnik. V imenikih, katere je izdala državna centralna statistična komisija, nahaja se tudi to ime. Za Kamnik ve vsakdo na Kranjskem, dočim je ime Stein večini kranjskih prebivalcev neznan. Pa ne le to, temveč postaja v Kamniku ima slovenski napis celo na prvem mestu, in tudi na voznihih redih državnih železnic nahajamo Kamnik. Vodstvo državnih železnic pa sedaj nakrat hoče slovensko ime tega kraja utajiti. V tem se pač vidi nekako sistematično preziranje slovenščine.

Tega pa mi Slovenci ne smemo trpeti. Naši zastopniki morajo sedaj povzdigniti v tej zadevi odločno svoj glas. Če bomo mirno trpeli taka postopanja, tako bodo še slovenski napisi s postaj na železnici izginili. Vedno očitneje je, da je na Dunaji zavlada neka posebna želja po ponemčevanju. Brez levice vlada nima večine in zaradi tega se pa višji krogi tako gledajo, da ustrezajo levičarskim željam. Že dosedaj se je čutilo, da železnice dovažajo kolikor toliko nemški duh v deželo, to se bode pa še bolj čutilo, če se za časa ne prepreči preziranje našega jezika pri železnicah. Dobro bi bilo, da se vsi slovanski in konservativni poslanci dogovoré o tej stvari in store potrebne korake in sicer hitro, da se zlo pregloboko ne zajé.

Iz Zagreba 4. junija. (Izv. dop.)

Volitve so končane. Njih izid je za opozicijo neugodnejši, nego se je pričakovalo. Izvoljenih je vkupé najmanj opozicijskih poslancev, če k njim prištevamo tudi še bivšega bana Pejačevića, in 77 vladnih privržencev. Opozicija pa še jedina ni. Pristašev stranke prava je voljenih le osem, dva sta pa srbska radikalca. Nasprotje

mej srbskimi radikalci in pravaši je pa veliko večje, nego je pa mej pravaši in vladno stranko, ali pa mej srbskimi radikalci in vladno stranko. Stranka prava neče na Hrvatskem priznavati družega naroda nego hrvatskega, najmanj pa srbskega, Srbi pa hočejo baš to, da se njih narodnosti priznajo večje pravice v šolskem in verskem oziru. Pravaši nimajo niti toliko glasov, da bi mogli staviti sami samostojne predloge, srbska radikalca jih pa bodeta javaljno podpirala, ker bi podpirala največje sovražnike. Opozicija zatorej še svojega delovanja prav v saboru razviti ne bode mogla.

Kako je pa, da je opozicija tako pozebla pri volitvah. Vzrokov je več. Vlada je grozno pritiskala. Predno se volitve niso razpisale, opoziciji sploh shodi niso bili dovoljeni, mej volitveno dobo so se pa tudi na vso moč ovirali. Vsi uradniki so bili dobili povelje, da naj agitujejo za vladne kandidate. Župani so bili zaradi volitev poklicani celo k banu, da jim je dal instrukcije. Sploh je vlada sama vodila vse agitacije za vladno stranko. Vladni pritisk pa na Hrvatskem več opravi, nego pri vas na Kranjskem, ker narod še ni tako izobražen in duhovščina ni odločno pri nobeni stranki. Pomisliti je tudi treba, da se na Hrvatskem stranke tako ne ločijo mej seboj, kakor na Kranjskem Slovenci in nemškutarji, in je zatorej ložje ob volitvah kmeta prevarati. Kaj prostak razume o vprašanjih, ki se tičejo nagodbe z Ogersko, vsaj mnogo teh vprašanj še inteligenciji ni prav jasnih.

Uradniki so seveda vsi dali svoje glasove za vladne kandidate. Pa proti temu se še ne da toliko ugovarjati, ali godile so se še druge nepravilnosti. Vladna stranka je dobro preračunila, kje so njene postojanke v nevarnosti. V take kraje so pa potem poklicali k volitvi uradnike, ki že dolgo drugje službujejo, da so se le pomagali vladni stranki. Tako je kakih 100 uradnikov v druge občine šlo k volitvi, nego sedaj službujejo. Vprašanje je pač opravičeno, kdo je jim plačal pot k volitvi in od kod se je dotični denar vzel.

Mnogo je pa k vspehu vladne stranke pripomoglo veliko nasprotje mej Srbi in hrvatsko stranko prava. Na Hrvatskem in v Slavoniji je skoro četrtina prebivalstva srbskega, stranka prava po tem mnogoštevilnim prebivalcem odreka pravico do narodnega obstanka. Na svojem shodu na Reki se je ta izrekla, da na Hrvatskem pravno biva le hrvatski narod, in tako napovedala boj proti Srbom. Ta boj se je bil pri letošnjih deželnozborskih volitvah in njega izid za stranko prava ni bil ugoden. Srbi so povsod, kjer niso postavili svojega kandidata, volili vladne pristaše. To se jim tudi zameriti ne more, ker so s tem tako rekoč svoj obstanek branili. Srbi na Hrvatskem so pa tudi precej zavedni in pri njih je duhovščina največ z narodom, zatorej navadno precej dobro organizovani pridejo na volišče.

Največ krivo je pa to, da se pravaši in zmerna opozicija niso pred volitvami mogli sporazumeti in je poslednja morala zdržati se volitev. Ko bi bili obe opo-

ziciji zjedinjeni šli v volilni boj, bi bil izid vse drugačen. Zmerna opozicija je tudi precej priljubljena pri Srbih, in bi bila dobila več srbskih glasov, ki so se sedaj oddali vladnim pristašem.

Boj je sedaj končan in pravaši lahko vidijo, koliko morejo sami opraviti in kam njih politika pelja. Celih 8 mož imajo v deželnem zboru in kako veliko nalogo so si zastavili na svojem shodu na Reki. Neodvisnost Hrvatske od Ogerske, Združenje Bosne, Dalmacije, Istre, Kranjske in Spodnje Štajerske s Hrvatsko, vse to so vzeli v svoj program. Za izvršitev tako velikih stvari je treba imeti močnejšo oporo v narodu, nego jo še imajo pravaši. Pričakujemo, da bode letošnji nevspeh jih malo streznil, da popuste svojo nestrpnost proti drugim hrvatskim rodoljubom pa tudi s Srbi se sporazumijo in jim priznajo pravico do obstanka v Zvonimirjevi kraljevini. Le potem je pričakovati zboljšanja razmer na Hrvatskem, če pravaši popuste razne pretiranosti.

V saboru pride najbrž na vrsto reško vprašanje že to je sili na dnevni red, da se Rečani, ali prav za prav italijanska mestna vprava tako hudo brani odposlati dva poslanca v hrvatski sabor. Letos tudi ni bilo volitev na Reki. Madjari bi radi, da Hrvatje Reko kar odstopijo Ogerski. Vladna stranka je Madjarom jako prijateljska, ali vendar je dvomljivo, da bi se upala kar tebi nič meni nič odreči Reki. Narod bi jo potem preveč spoznal in bi jej pri prihodnji volitvi morda odtegnil zaupanje. Ker pa Madjari tudi ne bodo marali privoliti, da se Reka popolnoma priklopi Hrvatski, bode najbrž tudi novi sabor moral pustiti še to vprašanje nerešeno, četudi je minister za Hrvatsko gospod Josipović svojim volilcem obetal, da se reši.

Politični pregled.

Državni zbor. — V seji poslanske zbornice dne 31. maja odgovarja pravosodni minister na interpelacijo posl. dr. Laginje zaradi rabe hrvatskega jezika pri sodiščih v Istri. Minister pravi, da je izdal v varstvo jezikovne ravnopravnosti potrebne naredbe, da pa nedostaje hrvatskih kandidatov za pravosodno službovanje in se izreka proti temu, da bi se porote sestavljale po narodnosti. Posl. dr. Roser predlaga, da naj bodo seje valutnega odseka javne. Posl. Jaworski je proti predlogu, češ, da se bode zadeva bolj precizno razpravljala, ako je tajna, in ker so v odseku tako vse stranke zastopane. Izjavlja torej v imenu poljskega kluba, da bodo proti glasovali. Posl. dr. vitez Kraus zagovarja Roserjev predlog. Istotako zagovarjata predlog posl. Neuwirth in Fuss. Pri glasovanju se Roserjev predlog vsprejme. Proti glasovali so le Poljaki. Na to pričela se je razprava o Dipaulijevem predlogu glede odpisa zemljiškega davka pri škodah, nastalih po elementarnih nezgodah. Posl. baron Dipauli dobro utemeljuje svoj predlog, kaže na slabe razmere kmetovalčeve in povdarja, da ima kmet pravico tiritati, da se po nastali škodi kaj davka odpiše. Posl. Tekly podpira ta predlog in želi nujne rešitve agrarnega vprašanja. Posl. Kaiser se krepko potegne za kmetški stan, ki ima negotove dohodke, a mora plačevati največ davka. Govornik toplo priporoča Dipaulijev predlog in želi, da bi se skoro že kaj več storilo za kmetijstvo. Posl. Teliszewski riše obširno žalostne razmere kmeta in pravi, da je dejanski odvisen kmet

od milosti davčnega nadzornika. Posl. Rigler govori zlasti za vinogradnike in zahteva, da se za nje kaj stori. Na to se Dipaulijev predlog izroči davčnemu odseku v rešitev in poročanje. Zdaj prične se razprava o uredbi stavbenega obrta. Poročevalec dr. Exner povdarja pomen tega predloga za vse občinstvo. Posl. dr. Zucker podpira toplo predlog in povdarja, da bi bilo umestno, da se prepusti obrtno postavodajstvo deželam. Posl. Bohatz povdarja, da je zadnji čas, da se v tem oziru kaj stori. Razprava o tem predmetu se na to prekine. Posl. Moro predlaga, da je na Koroškem namestiti stalne okrajne šolske nadzornike. Posl. Biankini interpeluje vlado zaradi tiskovnih razmer v Dalmaciji.

V seji dne 2. junija interpeluje posl. Tilšer vlado, je-li pripravljena storiti vse mogoče, da se odpomore veliki bedi in drugim posledicam nastalih po veliki nesreči v Příbramu, da preskrbi delavcem drugega zaslužka in da preiskuje povod tej nezgodi. Posl. Suessev stavi nujni predlog, da vlada zadestno poskrbi za rodbine ponesrečencev in da stori potrebno v ta namen, da se imena rešilcev ne bodo nikdar pozabila. O predlogu prične se razprava. Posl. Suessev utemeljuje svoj predlog v daljšem govoru in predlaga, da je onim hrabrim možem, ki so pri rešitvi drugih morali umreti, postaviti na velikem trgu v Příbramu poseben spomenik in priporoča vladi, da za rodbine ponesrečencev zadostno poskrbi. Posl. dr. Kaizl se zahvaljuje imenom mladočeške stranke za sočustvo, katera se kaže povodom te nesreče na Češkem, podpira Suessev predlog in upa, da bo vlada vse potrebno storila. Zastopnik mesta Příbrama posl. Mixa istotako priporoča vladi, da vse mogoče ukrene v olajšavo bede. Na to se Suessev predlog jednoglasno vsprejme. Zdaj se je pričela nadaljna razprava o ureditvi stavbenega obrta. Govorilo je več poslancev in zagovarjalo stališča, katera jim je pri tem predlogu zastopati po razmerah in potrebah krajev, katere jim je zastopati. Ministerski predsednik grof Taaffe odgovarja na interpelacijo posl. Tilšerja glede nesreče v Příbramu in pravi, da sedaj še ne more dati potrebnih pojasnil, da pa se bode vse potrebno storilo in da sta na lice mesta odšla poljedelski minister in češki namestnik, da takoj ukreneta, kar se vidi nujno. Suessevemu predlogu obeta minister svojo podporo. Posl. Biankini interpeluje vlado, zakaj se mesta uradnih pisarjev v Dalmaciji razpisujejo v italijanskem jeziku. Na to se seja zaključí, prihodnja seja bila je danes.

V valutnem odseku, v katerem se pridno razpravlja vladna predloga, izjavil je mej drugim tudi poslanec Šuklje, da bode z ozirom na državno blaginjo glasoval za vladno predlogo, čeprav se za svojo osebo ž njo ne strinja. — Prva odsekova seja po binškošnih praznikih bila je v sredo dne 8. t. m.

Vrejenje valute. — Odsek je pred prazniki jako marljivo se posvetoval o tem vprašanju. Tudi slovenski poslanec profesor Šuklje je povedal mnenje. Njemu se zdi vrejenje valute tembolj potrebno, ker so se trgovske pogodbe sklenile za tako dolgo dobo. Pomagano pa ne bode nič, če se le imenoma valuto vravna, temveč je treba tudi začeti plačevati v gotovini. Sicer pa on ni za to, da bi se v tej stvari prehiteli, kajti polagoma se bode vse boljše izvršilo. V veliko nevarnost bi prišla država v kaki vojski, če poprej valute ne uravna. On pa ni povsem za to, da se vpelje zlata veljava, temveč bi precejšnja množina srebra tudi ne škodovala. Po mejnarodnem sporazumljenju bi se že dalo določiti kako stalno razmerje mej srebrom in zlatom. Češki zastopniki v odseku pa o stvari le malo govore, temveč imajo le državnopravne pomisleke. Njim je le ta tem, da bi novi denarji imeli v napisu tudi naslov „češki kralj“ ne pa samo „cesar in kralj.“

Ogersko. — Na Ogerskem se ta teden vrše velike slavnosti povodom petindvajsetletnice obnovljenja ogerske države. Po vseh mestih so bile sijajne razsvetljave. V Budim-